

PRZEDMIOT, ŹRÓDŁA I ZASADY PRAWA CYWILNEGO

Prawo cywilne jest gałęzią prawa obejmującą normy regulujące:

- 1) **stosunki majątkowe**
- 2) **stosunki niemajątkowe, jeśli występuje w nich wtórny element majątkowy między osobami fizycznymi, osobami prawnymi oraz innymi podmiotami prawa — o ile funkcjonują one w danym stosunku jako podmioty faktycznie równorzędne.**

Cechami zatem stosunku cywilnoprawnego są:

- 1) element majątkowy
- 2) równorzędność podmiotów (nie tylko formalna, ale i faktyczna — eliminuje to z prawa cywilnego stosunki prawnopracowe i część stosunków prawnorodzinnych)
- 3) znaczna swoboda podmiotów w ustanawianiu i kształtowaniu stosunku (mówi się tu o autonomii podmiotów)

Podmiotami stosunku cywilnoprawnego mogą być:

- osoby fizyczne
- jednostki organizacyjne, w tym:
  - osoby prawne
  - ułamne osoby prawne
- organy władzy

- Prawo cywilne jest częścią prawa prywatnego
- Prawo prywatne – reguluje stosunki prawne pomiędzy **równorzędnymi** podmiotami prawa, których spory mogą być poddane rozstrzygnięciom organów państwowych (sądów) lub polubownych czy mediacjom.

Przedmiotem stosunku cywilnoprawnego może być wszystko to, na co skierowane są prawa i obowiązki stron tego stosunku, np. zapłacenie ceny, wydanie rzeczy, przechowanie towaru, konieczność wypłaty odszkodowania, konieczność przeproszenia kogoś za wyrządzoną mu krzywdę.

Treścią stosunku cywilnoprawnego są z jednej strony uprawnienie, a z drugiej strony obowiązek. Może być tak, że jeden podmiot ma tylko uprawnienie, a drugi obowiązek (tak jest w przypadku wyrządzenia szkody i jej naprawiania), ale może być i tak, że uprawnienia i obowiązki spoczywają na obu stronach (w umowie sprzedaży kupujący ma prawo wybrać rzecz i zapłacić cenę, natomiast sprzedający ma prawo domagać się tej zapłaty i obowiązek przenieść własność rzeczy na kupującego oraz wydać mu tę rzecz).

Działy prawa cywilnego:

1) CZĘŚĆ OGÓLNA

- Obejmuje ona wyjęte przed nawias zasady ogólne, wspólne dla pozostałych działów instytucje prawa cywilnego z uwzględnieniem działów uregulowanych poza Kodeksem cywilnym:
  - osoby i inne podmioty w prawie
  - dobra osobiste
  - czynności prawne
  - przedstawicielstwo
  - przedawnienie
  - terminy i warunek

2) PRAWO RZECZOWE

- Reguluje formy władania rzeczą:
  - formy prawne: prawo własności, użytkowanie wieczyste, ograniczone prawa rzeczowe
  - formy faktyczne, głównie posiadanie.
- Opisuje nabywanie i utratę a także problematykę ochrony praw rzeczowych oraz posiadania.

3) PRAWO ZOBOWIĄZANIOWE

- Reguluje wymianę dóbr i usług.
- Zajmuje się zagadnieniem świadczeń jednych podmiotów na rzecz drugich, w tym odpowiedzialnością za niespełnianie świadczeń w sposób właściwy.

4) PRAWO SPADKOWE

- Reguluje zasady dziedziczenia spadku w wyniku śmierci osoby fizycznej, w szczególności tryb powołania do dziedziczenia oraz konsekwencje z tego wynikające.

5) PRAWO RODZINNE (z pewnymi zastrzeżeniami)

- Reguluje problematykę:
  - małżeństwa, praw i obowiązków małżonków
  - stosunków między rodzicami a dziećmi
  - obowiązku alimentacyjnego
  - pokrewieństwa i powinowactwa
  - kurateli i opieki
  - przysposobienia
- Uregulowane w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym.

6) PRAWO NA DOBRACH NIEMATERIALNYCH

- Zajmuje się zagadnieniami:
  - Dóbr osobistych nieintelektualnych
    - Życie i zdrowie
    - Cześć, honor, dobre imię
    - Imię, nazwisko, pseudonim
    - Swoboda sumienia i wyznania
    - Wolność, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania
  - Dóbr osobistych intelektualnych:
    - Prawa autorskie i prawa pokrewne
    - Prawa własności przemysłowej

Gałęzie wyodrębnione z prawa cywilnego

- prawo handlowe prywatne
- prawo spółek
- prawo spółdzielcze
- prawo morskie
- prawo pracy (zobacz art. 300 Kodeksu pracy)

GLÓWNE ŹRÓDŁA PRAWA CYWILNEGO

[1] prawo stanowione (*najważniejsze ustawy*)

- 1) ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny
- 2) ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. Kodeks rodzinny i opiekuńczy
- 3) ustawa z dnia 24 czerwca 1994 r. o własności lokali
- 4) ustawa z dnia 21 czerwca 2001 r. o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie kodeksu cywilnego
- 5) ustawa z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece
- 6) ustawa z dnia 6 grudnia 1996 r. o zastawie rejestrowym i rejestrze zastawów
- 7) z dnia 30 maja 2014 r. o prawach konsumenta
- 8) ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych
- 9) ustawa z dnia 30 czerwca 2000 r. Prawo własności przemysłowej
- 10) ustawa z dnia 16 września 1982 r. Prawo spółdzielcze
- 11) ustawa z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych
- 12) ustawa z dnia 18 września 2001 r. o podpisie elektronicznym

[2] zwyczaj, np. zwyczaj kupiecki

[3] zasady współżycia społecznego

(Normy społeczne spoza systemu norm prawnych, na które jednak normy prawne powołują się jako na tzw. klauzule generalne. Powoływanie się na nie jest dyskusyjne, dla niektórych prawników stanowi naruszenie jasności i precyzyjności prawa, prowadzące do dowolności ocen sądu. Brak jest definicji legalnej tego pojęcia. Zasadom tym odpowiadać powinien przeciętny poziom moralny, właściwy godziwemu życiu zarobkowemu i gospodarstwu. Sąd Najwyższy w uchwale Pełnego Składu Izby Cywilnej z dnia 18.03.1968 r. [OSP z 1969 r., poz. 151] stwierdził, iż są to "obiektywne reguły postępowania, służące za kryterium oceny, co zasługuje lub nie zasługuje na aprobatę z punktu widzenia poglądów społeczeństwa".)

ZASADY PRAWA CYWILNEGO:

Zasada jednolitości prawa cywilnego

najważniejsze instytucje prawa cywilnego znajdują się w jednym akcie normatywnym – ustawie Kodeks cywilny

Zasada ochrony osoby ludzkiej

uznanie i ochrona osobowości każdego człowieka w równej mierze przez:

- przyznanie każdemu człowiekowi *zdolności prawnej*
- zapewnieniu mu *gwarancji korzystania z jego dóbr osobistych*

Zasada równości

przyznaje się wszystkim ludziom równość wobec prawa

pewne ograniczenia dotyczą cudzoziemców

Zasada uprzywilejowania konsumenta w stosunkach z profesjonalistą

zapewnia prawne gwarancje ochrony konsumenta jako tzw. słabszej strony umowy

Zasada wykonywania praw podmiotowych z uwzględnieniem ich społeczno-gospodarczego przeznaczenia oraz zasad współżycia społecznego

dostosowywanie reguł prawnych do każdej sytuacji

łagodzenie rygoryzmu prawa

Zasada domniemania dobrej wiary

zakładamy, że zachowania ludzi podyktowane są dobrymi zamiarami (zły zamiar trzeba udowodnić

chroni się osobę, której działanie obarczone jest błędem nie wynikającym z jej złej woli

Zasada ciężaru dowodu

ciężar dowodu spoczywa na tym, kto z danego faktu wywodzi skutki prawne

Zasada ochrony dóbr osobistych

dobrze te pozostają pod ochroną prawa cywilnego, niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach

Zasada ochrony praw nabytych

nieretroakcja prawa czyli niedopuszczalność stosowania przepisów prawa do sytuacji powstałych przed wejściem w życie tych przepisów

Zasada ochrony własności

postulat *pełnej ochrony własności i jednolitego ukształtowania instytucji własności*

uprawnienie do *ślusznego odszkodowania w razie wywłaszczenia*

Zasada autonomii stron (swobody umów)

samodzielność w kształtowaniu stosunków prawnych

wola podmiotu prawa (strony stosunku prawnego) ma najważniejsze znaczenie

jednocześnie oznacza to konieczność bycia *odpowiedzialnym* za składane oświadczenia woli

Zasada wykonania zobowiązań (*pacta sunt servanda*)

zobowiązania muszą być wykonywane przez dłużników

dłużnik odpowiada za swe zobowiązania *całym* swoim majątkiem

Zasada odpowiedzialności za szkodę

obowiązek naprawienia szkody przez osobę (podmiot) która ją wyrządziła

Zasada pierwszeństwa dziedziczenia testamentowego przed ustawowym

wola zmarłego jest ważniejsza od reguł dziedziczenia ustalonych przez Państwo